

уміннями та навичками зі спортивного туризму. Встановлено, що рівень більшості навичок з організації і проведення спортивного туризму в студентів можна оцінити як задовільний.

Ключові слова: знання, вміння, навички, спортивний туризм, студенти, факультет фізичного виховання.

Анотація. Соколова О. В. Исследование уровня сформированности знаний, умений и навыков по спортивному туризму у студентов факультета физического воспитания. Приведены результаты оценки уровня сформированности знаний, умений и навыков по спортивному туризму у студентов факультета физического воспитания Запорожского национального университета. В исследовании принимали участие студенты 3 курса направлений подготовки «Физическое воспитание», «Здоровье человека» и «Спорт». В исследовании также использованы данные опроса студентов, анкетного опроса учителей физической культуры общеобразовательных школ г. Запорожья для выявления уровня овладения студентами навыками по организации спортивного туризма с детьми школьного возраста. Данными для исследования служили также результаты опроса преподавателей факультета, на основе которых выявлены уровни овладения студентами знаниями, умениями и навыками по спортивному туризму. Установлено, что уровень большинства навыков по организации и проведению спортивного туризма у студентов можно оценить как удовлетворительный.

Ключевые слова: знания, умения, навыки, спортивный туризм, студенты, факультет физического воспитания.

Abstract. Sokolova O. The research of the level of the formation of knowledge, skills and attainments in sport tourism of the students of the physical education faculty. The results of the estimation of the level of the formation of knowledge, skills and attainments in sport tourism of the students of the physical education faculty of the Zaporizhyan National University are presented. The students of the 3rd year of study of such educational direction as «Physical education», «Human's health» and «Sport» took part in the research. The data of the interviews with the students, questionnaire interviews with the teachers of the physical culture at comprehensive schools in Zaporizhzhya are also used in the research in order to find out the level of the proficiency of attainments in sport tourism organization of the school year old children. The results of the interviews with the teachers of the faculty also served as the data for the research on the base of which the proficiency of knowledge, skills and attainments in sport tourism of the students are found out. It is established, that the level of the main part of the attainments in sport tourism organization and carrying out of the students may be evaluated as satisfactory.

Key words: knowledge, skills, attainments, sport tourism, students, physical education faculty.

Постановка проблеми. Економічні й соціальні перетворення в Україні, процеси глобалізації, інтеграції країни в європейський освітній простір, гострі екологічні проблеми викликали нагальну потребу кардинальної зміни системи професійної освіти. Роки перебування у виші – важливий етап формування особистості майбутнього фахівця, його професійних умінь та навичок, зокрема, зі спортивного туризму. Аналіз наукової літератури свідчить, що існуюча система підготовки фахівців фізичного виховання та спорту, здатних на високому професійному рівні керувати процесом фізичного виховання дітей не задовольняє сучасних потреб: у більшості випускників факультетів фізичного виховання не сформована готовність до фізкультурно-оздоровчої діяльності, до формування в учнівської молоді екологічного світогляду та екологічної культури, до туристичної діяльності [8; 9].

Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання в умовах вищих навчальних закладів свідчить про значну увагу науковців до її дослідження, зокрема, таких аспектів, як: загальнопедагогічні засади організації навчального процесу у вищих навчальних закладах; упровадження особистісно-зорієнтованих технологій навчання та виховання майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах; теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту; формування професійної майстерності майбутніх учителів фізичної культури, професійна спрямованість фізичного виховання студентів педагогічних спеціальностей; організація та проведення педагогічної практики студентів вищих навчальних закладів фізкультурного профілю; професійне виховання студентів вищих навчальних закладів фізичної культури; проблема підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи з фізичного виховання тощо [1–15].

Проте численні дослідження свідчать, що рівень професійної готовності майбутніх фахівців фізичного виховання не задовольняє потреб сучасних загальноосвітніх шкіл. Зокрема, однією з проблем є рівень володіння студентами вміннями та навичками з туристичної діяльності. Незважаючи на наявні потенційні

можливості, свою соціальну і економічну значущість, спортивний туризм в Україні розвинутий недостатньо. Насамперед, це недостатність матеріально-технічного забезпечення освітніх закладів, наявність старого туристського та спеціального спорядження. Нагальною проблемою, як зазначають фахівці, є підготовка та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів туристсько-оздоровчого напрямку [8; 9].

Мета дослідження: оцінити рівень сформованості знань, умінь та навичок зі спортивного туризму в студентів факультету фізичного виховання.

У зв'язку з метою дослідження були поставлені наступні **завдання:**

1. Проаналізувати навчальні плани підготовки студентів з різних спеціальностей факультету фізичного виховання.

2. Оцінити рівень сформованості знань, умінь та навичок зі спортивного туризму в студентів 3 курсу різних спеціальностей.

Методи та організація дослідження. Дослідження було проведено на базі Запорізького національного університету. У дослідженні взяли участь студенти 3 курсу факультету фізичного виховання спеціальностей «Фізичне виховання», «Фізична реабілітація», «Спорт» у загальній кількості 72 особи, викладачі факультету фізичного виховання, які викладають дисципліни у ЗНУ, що пов'язані з туристичною діяльністю. У ході вирішення завдань дослідження було проаналізовано навчальний план підготовки бакалаврів з фізичного виховання і спорту з метою визначення дисциплін туристичної спрямованості та кількість годин викладання кожної з них. Проведено опитування вчителів фізичної культури різних загальноосвітніх шкіл м. Запоріжжя (12 осіб) з метою визначення рівня готовності студентів до організації туристичної діяльності учнів ЗОШ за анкетною, яка включала в себе наступні питання: Чи задоволені Ви підготовкою студентів у вищому навчальному закладі до викладання туризму у ЗОШ? Що, на Вашу думку, потребує вдосконалення у студентів при викладанні туризму: а) теоретичні знання з туризму; б) техніка спортивного туризму; в) здійснювати навчання учнів елементам спортивно-оздоровчого туризму; г) вміння організо-

увати і проводити спортивні походи. Студенти якої спеціальності мають більш ґрунтовну підготовку щодо викладання туризму у ЗОШ: а) «Фізичне виховання»; б) «Фізична реабілітація»; в) «Спорт»; г) всі перераховані спеціальності. Чи виникають труднощі у студентів при проведенні уроків з туризму?

Також було проведено тестування рівня знань студентів 3 курсу з туристичної діяльності студентів з дисципліни «Туризм з методиками викладання» за допомогою комп'ютерної програми.

Анкетування студентів щодо визначення рівня знань, умінь та навичок з екологічного та спортивного туризму здійснювали за розробленою нами анкету, яка включала в себе 20 питань. У ході опитування викладачів факультету фізичного виховання, які викладають дисципліни туристичної спрямованості, визначали рівень (високий, середній, низький) знань, умінь та навичок студентів з питань спортивного туризму різних спеціальностей (17 позицій).

Виклад основного матеріалу. У ході вивчення змісту навчального плану підготовки бакалаврів фізичного виховання і спорту різних напрямів підготовки встановлено, що потенційними дисциплінами, які сприяють формуванню знань, умінь та навичок зі спортивного туризму в студентів усіх спеціальностей є лише дві дисципліни: на 2 курсі – «Спортивне орієнтування» (81 година – залік) і на 3 курсі – «Туризм з методиками викладання» (72 години – екзамен).

Студенти, які навчаються за напрямом підготовки «Фізичне виховання» за спеціалізацією «Екологічний і спортивний туризм», додатково вивчають ще дві дисципліни: «Основи екологічного і спортивного туризму» (108 годин) і «Спортивно-педагогічне вдосконалення» (648 годин) і це складає лише 10 % від загальної кількості годин, що передбачено навчальним планом підготовки майбутніх бакалаврів.

На наш погляд, така кількість дисциплін лише частково сприяє формуванню умінь та навичок студентів зі спортивного туризму. Слід залучити інші дисципліни до цього процесу у вигляді вивчення окремих тем і навіть модулів, таких як «Вступ до спеціальності та інформаційна культура студента», «Професійна майстерність вчителя фізичної культури», «Організація масової фізичної культури» тощо.

Також у ході дослідження нас цікавила думка вчителів фізичної культури щодо рівня підготовленості студентів до викладання туризму у загальноосвітніх школах. Отже, 50 % вчителів незадоволені рівнем підготовленості студентів до викладання туризму в ЗОШ, а 33 % з них – частково. Позиція вчителів щодо вдосконалення умінь у студентів при викладанні туризму наступна. Так, 41,5 % з них вважають за необхідне вдосконалити вміння здійснювати навчання учнів елементам спортивного туризму. Також 33 % вчителів вважають заниженим рівень володіння студентами технікою спортивного туризму.

Більшість викладачів (41,5 %) вважають, що на рівень підготовленості студентів до викладання туризму в ЗОШ не впливає напрям підготовки, за якою вони навчаються. Проте вони зазначили, що студенти напряму підготовки «Фізичне виховання» мають все-таки більший запас знань, умінь та навичок. Вчителі фізичної культури практично одностайної думки (75 %) щодо виникнення значних труднощів у студентів при проведенні уроку фізичної культури з туризму. Проте

слід зазначити, що рівень сформованості необхідних вчителям фізичної культури умінь щодо викладання туризму в ЗОШ ще не означає, що майбутні фахівці не зможуть кваліфіковано виконувати цю діяльність. Важливим показником є самооцінка студентами їхніх умінь та навичок щодо цієї роботи.

У ході опитування студентів 3 курсу було отримано такі дані. Більшість студентів (62,5 %) вважають, що вони володіють знаннями теоретичних і методичних основ організації роботи з туризму у ЗОШ. Підготовленими до здійснення туристичної діяльності школярів вважають себе 41,7 %, частково – 36,1 %. 46,2 % студентів вважають себе частково підготовленими до організації та проведення спортивних туристичних походів зі школярами. А вдвічі менша кількість студентів вважають себе підготовленими (26,4 %) до такого виду діяльності.

У ході опитування студентів визначили, що 73,6 % з них вважають себе не підготовленими до проведення спортивних туристичних походів різної складності і лише 12,6 % – підготовленими. Отже, на питання «Якому рівню відповідає Ваш рівень підготовленості до здійснення туристичної діяльності» 29,1 % відповіли, що високому, 66,7 % – середньому і 4,2 % – низькому.

У ході оцінки викладачами рівня володіння знаннями, вміннями та навичками студентів 3 курсу з туризму встановили наступне. Рівень теоретичних знань зі спортивно-оздоровчого туризму, як вважають викладачі, відповідає високому рівню в 28 % студентів напряму підготовки «Фізичне виховання», 33 % – напряму підготовки «Здоров'я людини» і 20 % – «Спорт».

Високий рівень володіння топографічною підготовкою виявлено у 36 % студентів напряму підготовки «Фізичне виховання» та у 40 % «Здоров'я людини» і «Спорт». У більшості студентів всіх спеціальностей рівень володіння вміннями користуватися картою відповідав середньому рівню.

Рівень умінь рухатися по місцевості у більшій кількості студентів напряму підготовки «Фізичне виховання» відповідав середньому рівню, на відміну від студентів напряму підготовки «Спорт» – лише 30 %.

Рівень умінь організації і проведення змагань зі спортивного орієнтування в більшості студентів напряму підготовки «Фізичне виховання» виявився середнім (40 %), у напряму підготовки «Здоров'я людини» – високим (40 %) і у «Спорт» – низьким (40 %).

Рівень володіння технікою в'язання туристичних вузлів відповідав низькому рівню лише в 20 % студентів напрямів підготовки «Фізичне виховання» і «Спорт», студентів напряму підготовки «Спорт» з відповідним рівнем не виявлено. Найбільша кількість студентів з високим рівнем цього показника виявлена у напряму підготовки «Здоров'я людини», та однакова кількість студентів – у напрямках підготовки «Фізичне виховання» і «Спорт» (40 %).

Середній рівень володіння технікою подолання природних перешкод спостерігався у студентів усіх трьох напрямів підготовки («Фізичне виховання» – 48 %, «Здоров'я людини» – 40 %, «Спорт» – 30 %).

Середній рівень володіння вміннями організації і проведення змагань зі спортивного туризму виявлено також у більшості студентів всіх напрямів підготовки. Високого рівня цього показника не виявлено у напряму підготовки «Спорт».

Розглядаючи результати оцінки рівня володіння технікою організації безпеки учасників на дистанції, встановлено, що лише 10 % студентів напряму підготовки «Спорт» і 12 % напряму підготовки «Здоров'я людини» мали високий рівень, проте в 44 % студентів напряму «Фізичне виховання» виявлено високий рівень цього показника.

Високий рівень володіння вміннями організації та проведення туристичних походів виявлений лише в 10 % студентів напряму підготовки «Спорт», а найбільша кількість студентів цього рівня – у напряму підготовки «Фізичне виховання» (48 %).

Суддівство зі спортивного туризму на високому рівні здійснюють 32 % студентів напряму підготовки «Фізичне виховання», напряму підготовки «Здоров'я людини» – 0 % і напряму підготовки «Спорт» – лише 20 %. Рівень володіння вміннями розробити кошторис спортивного походу в більшості студентів усіх напрямів підготовки відповідає низькому рівню. У більшості студентів напряму підготовки «Фізичне виховання» і «Спорт» рівень володіння вміннями організації харчування туристів у поході відповідає середньому рівню.

Уміння здійснити медичну допомогу в поході в більшості студентів напряму підготовки «Фізичне виховання» відповідає низькому рівню (40 %), напрямів підготовки «Здоров'я людини» та «Спорт» – високому (60 %).

Рівень проведення шкільного уроку з туризму в 16 % студентів напряму підготовки «Фізичне виховання» та в 40 % студентів напряму підготовки «Спорт» відповідає низькому рівню. У жодного студента напряму підготовки «Здоров'я людини» це вміння не відповідає низькому рівню. Високий рівень проведення уроку з туризму зафіксовано в 36 % студентів напряму підготовки «Фізичне виховання», в 40 % студентів напряму «Здоров'я людини», та в 10 % напряму «Спорт».

Рівень володіння технікою і тактикою спортивного походу у більшості студентів усіх напрямів підготовки відповідає середньому рівню. Високий рівень цього вміння зафіксовано у 40 % студентів напряму підготовки «Фізичне виховання», у 53 % напряму підготовки «Здоров'я людини». Високий рівень техніки і тактики спортивного походу не зафіксовано у жодного студента напряму підготовки «Спорт».

Досліджуючи рівень володіння технікою безпеки при організації туристичних стоянок і биваків, встановили, що у найбільшій кількості студентів напряму підготовки «Фізичне виховання» цей показник відповідає середньому рівню (52 %), «Здоров'я людини» – високому (40 %) і «Спорт» – низькому (60 %).

Таким чином, узагалі рівень підготовленості студентів до організації й проведення спортивного туризму можна оцінити як задовільний, а більша кількість навичок зі спортивного туризму в студентів напрямів підготовки «Фізичне виховання» і «Здоров'я людини» відповідає середньому рівню, у студентів напряму підготовки «Спорт» – низькому.

За результатами комп'ютерного тестування знань студентів зі спортивного туризму лише 5 (7 %) з 72 студентів набрали 80 балів зі 100 можливих. Найбільша кількість студентів (60 %) у середньому отримувала по 60 балів, відповідно 33 % студентів отримували нижче 60 балів.

Отже, у цілому рівень володіння студентами знаннями, вміннями й навичками з туризму відповідає

недостатньому рівню, особливо це стосується вмінь, що пов'язані з технікою спортивного туризму, та вмінь організовувати і проводити спортивні походи. Лише окремі студенти (5 осіб з усього потоку студентів) по закінченню навчання отримують посвідчення інструкторів з дитячо-юнацького туризму і мають можливість у майбутньому працювати у сфері спортивного туризму.

Ми вважаємо за необхідне забезпечити наступні необхідні умови щодо формування в студентів навичок зі спортивного туризму:

- залучати інші дисципліни навчального плану підготовки студентів до процесу формування вмінь зі спортивного туризму у вигляді вивчення окремих тем і навіть модулів («Вступ до спеціальності та інформаційна культура студента», «Професійна майстерність вчителя фізичної культури», «Організація масової фізичної культури» тощо);
- приділяти більшу увагу формуванню в студентів практичних умінь здійснювати туристичну діяльність, особливо з дітьми загальноосвітніх шкіл;
- збільшити кількість практичних занять з дисциплін навчального плану;
- забезпечити підтримку з боку керівництва ЗНУ щодо організації походів студентами факультету фізичного виховання та проведення курсів підготовки інструкторів зі спортивного туризму;
- здійснювати мультимедійний супровід теоретичних занять зі спортивного туризму студентів у вигляді фільмів, презентацій тощо;
- поповнити матеріально-технічну базу спеціалізованого кабінету з туризму факультету фізичного виховання;
- розпочати діяльність комерційного спортивного клубу зі спортивного туризму на факультеті фізичного виховання ЗНУ.

Висновки:

1. Аналіз змісту навчальних планів підготовки бакалаврів фізичного виховання і спорту різних напрямів виявив, що не більше 10 % від загальної кількості дисциплін сприяють формуванню знань, умінь та навичок зі спортивного туризму в студентів усіх спеціальностей факультету фізичного виховання. Така кількість дисциплін лише частково сприяє формуванню вмінь та навичок студентів зі спортивного туризму. Слід залучити інші дисципліни до цього процесу у вигляді вивчення окремих тем і навіть модулів.

2. У результаті дослідження виявлено недоліки в рівні підготовленості студентів до викладання туризму в загальноосвітній школі. Взагалі рівень підготовленості студентів до організації і проведення спортивного туризму був оцінений як задовільний, а більша кількість навичок зі спортивного туризму у студентів напрямів підготовки «Фізичне виховання» і «Здоров'я людини» відповідає середньому рівню, у студентів напряму підготовки «Спорт» – низькому. На думку вчителів, перш за все потребує вдосконалення вміння здійснювати навчання учнів елементам спортивного туризму. Найбільша кількість вчителів (75 %) вважають, що у студентів виникають труднощі при проведенні уроків з туризму. У ході опитування студентів 3 курсу виявили, що підготовленими до здійснення туристичної діяльності школярів вважають себе 41,7 %, частково – 36,1 % студентів. За результатами комп'ютерного тестування знань студентів зі спортив-

ного туризму лише 5 (7 %) з 72 студентів набрали 80 балів зі 100 можливих. Найбільша кількість студентів (60 %) у середньому отримувала по 60 балів, відповідно 33 % студентів отримували нижче 60 балів.

Перспективами подальших досліджень вважаємо здійснення комплексної оцінки рівня сформованості знань, умінь та навичок зі спортивного туризму у випускників факультету фізичного виховання.

Література:

1. Ахметов С. М. Теоретико-методологическая концепция преобразования процесса подготовки специалистов по физической культуре в системе среднего профессионального образования / С. М. Ахметов // Теория и практика физической культуры. – 2003. – № 12. – С. 23–26.
2. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристичні ресурси України : методологія та методи аналізу, термінологія, районування / О. О. Бейдик. – К. : ВПЦ Київ. ун-т, 2001. – 395 с.
3. Булашев А. Я. Некоторые аспекты подготовки кадров для спортивного туризма в Харьковской государственной академии физической культуры / А. Я. Булашев // Слобожанський науково-спортивний вісник : [наук.-теор. журн.]. – Харків : ХДАФК, 2012. – № 1. – С. 176–178.
4. Вільчковський Е. С. Професійна спрямованість підготовки фахівців з фізичного виховання / Е. С. Вільчковський // Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992–2002 : [зб. наук. праць до 10-річчя АПН України : Академія педагогічних наук України ; голов. ред. В. Г. Кремень] : Теория и практика физической культуры. – 2003. – № 12. – Харків : ОВС, 2002. – 301 с.
5. Грабовський Ю. А. Змагання зі спортивного туризму / Ю. А. Грабовський, Т. В. Селезньова // Навч.-метод. рекомендації для студентів факультету фізичного виховання. – Херсон : ХДУ, 2004. – 72 с.
6. Демінський О. Ц. Оптимізація навчально-тренувального процесу : [навч.-метод. посібник] / О. Ц. Демінський. – Херсон : Айлант, 2002. – 296 с.
7. Карченкова М. В. Структура профессиональных способностей студентов факультета физического воспитания / М. В. Карченкова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : [сб. ст. : За ред. С. С. Ермакова]. – Харьков-Донецьк : ХДАДМ (ХХПІ), 2004. – № 18. – С. 270–276.
8. Конох А. П. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців зі спортивно-оздоровчого туризму у вищих навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. наук : спец. 13.00.04 «теорія і методика професійної освіти» / А. П. Конох. – Київ, 2007. – 42 с.
9. Конох А. П. Удосконалення освітнього процесу в професійній підготовці із спортивно-оздоровчого туризму у вищих навчальних закладах / А. П. Конох // Актуальні проблеми фізичного виховання і спорту : Матеріали наукової конференції (8–9 грудня 2005 р. м. Харків). Харківський національний університет ім. Г. Сковороди. – Харків : ОВС. – 2005. – С. 73.
10. Костеров Н. А. Справочник инструктора детско-юношеского туризма. Часть II. Подмосковье : краеведческие объекты, маршруты походов / Н. А. Костеров, Т. А. Самохина. – М. : Турист, 2000. – 322 с.
11. Сисоева С. О. Проблема формування особистості до творчої самореалізації / С. О. Сисоева // Педагогіка : [зб. наук. пр.]. – Миколаїв : МФ НАУКМА, 2000. – Т. 7. – С. 13–19.
12. Суоров О. А. Соціально-педагогічні передумови впровадження інтерактивних технологій навчання у процес фахової підготовки вчителів фізичної культури / О. А. Суоров, Т. С. Бондар, С. С. Коваль // Слобожанський науково-спортивний вісник : [наук.-теор. журн.]. – Харків : ХДАФК, 2012. – № 4. – С. 169–172.
13. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту / Л. П. Сущенко. – Запоріжжя : ЗДУ, 2003. – С. 212–228.
14. Федотов Ю. Н. Спортивно-оздоровительный туризм : [учебник] / Ю. Н. Федотов, И. Е. Востоков ; под общ. ред. Ю. Н. Федотова. – М. : Советский спорт, 2003. – 238 с.
15. Черняков В. В. Розвиток професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в процесі розв'язання педагогічних ситуацій / В. В. Черняков // Слобожанський науково-спортивний вісник : [наук.-теор. журн.]. – Харків : ХДАФК, 2012. – № 3. – С. 17–21.